

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858, ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8581440 * פקס: 08-8503835

שנת תשס"ו

פרשת ויקרא

(ב) אדם, לרבות את הגרים * שהם מקבלים ברית כישראל*. ולרבות אפילו גוים, ואף על גב ד"אדם" משמע כאן ישראל, מיהו מדכתיב אבתריה "ככם", דמשמע: ככם, ולא מאומות אחרות, והוי מעוט אחר מעוט ואין מעוט אחר מעוט אלא לרבות ורבי גוים, וכן אמרינן בעלמא⁹: איש איש¹⁰, לרבות גוים שנוהדין נדרים ונדבות כישראל. כי יקריב, לאחר שהוקם המשכן, פי' לך איך ישרתוהו עבדיו בביתו*. מכב, ולא כלכם, להוציא את המשומדים¹¹ שאינם מקבלים ברית כישראל. מכב, בכס תלקתי ולא באומות, דאפילו גוי רשע גמור מקבלין ממנו קרבן כדי לקרבו תחת כנפי שכינה¹². אדם כי יקריב מכב, סרסו: אדם מכב כי יקריב¹³. כי יקריב, כי יקדיש*. קרבן לה, כלל. מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, פרט. תקריבו את קרבנכם, חזר וכלל, אין בכלל אלא מה שבפרט, להוציא חיה דאינה נקרבת¹⁴ והמביאה עובר. וכאן למדנו ענותנותו של הקב"ה שלא הטריח בניו אלא בדבר המצוי בידם¹⁵, וושה"כ: עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך וגו'¹⁶. ד"א מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, ולא מן האדם¹⁷, לפי שהכנענים שורפיץ את בניהם ובנותיהם לגבות נאמר פסוק זה.

א. חוקוני.
פרק א' פסוק ב':

ni/ke

1. מהו קושי הלשוני והרציוני בהאדרת הוואלד: "אדם" כאן וכאן?
2. מהו פירושו של: "כי יקריב" ושל אינה קושי אפשרי הוא מנסה להשיב?
3. מי כלול בהאדרת "מכב" ומי לא ולמה?
4. מהמק ביאורו חוזר פרשנו לפירש את הפסוק אחד באופן כללי, מה הוא מוסיף כקב?
5. איך כאן הוא מאמר: "כי יקריב" ולמה?
6. שני פירושים שונים בקיצוניותם נותן פרשנו לכתוב: "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן" מה הם?
7. מה ההבדל ביניהם רציונית?

* * *

(ב) אדם. ביארנו שם

אדם לא יונח כ"א על המין החנושי, וחין כן גם איש, ולכן נכתב אדם בראש פרשיות הקרבנות הבאים על כל חטא והרהורי לב, כי החטאים הן לאדם לבדו, בעבור שהוא אדם. וכן כתוב כי יעשו מכל חטאות האדם (נמדד ה' ו'): כי יקריב. כשיראה להקריב, כי לא לונו השם על דברי עולה או זבח כמפורש בנבואת ירמיה: יקריב. כל מעשי הקרבן שעל ידיהן יבשר לעלות לרצון נקראים בלשון הקרבה, כמו בספרי אדירים הקריבה חמאה (שופטים ה' כ"ה). ויקריב שצפוק זה על ההפרשה, אם יקדיש מעדרו בעל חי להיות קרבן לה', כי אסור להביא חולין לעזרה: מכב. שיעור הכתוב אדם מכב כי יקריב קרבן לה' ורבותינו למדו מזה פרט לגזול, ואולי ירשו שמהכ הקרבן כחילו הקריב נפשו או נפש בנו, כאמרה האתן צטרי פשעי פרי צטרי טטלם טטלי (מכב ו' ז'): קרבן.

ב. ביאור יש"ר.
פרק א' פסוק ב':

2/100

ויקרא

שס

דבר נופל לזד על הקרב לגבוה: לחי. אחז"ל בכל הקרבנות נאמר לה' ביידי ה' ולא אלהים וכיוצא שלא ליתן פתחון פה למינים לרדות, כלו' לפי שטועים להקריב לנצלות נכתב תמיד השם המיוחד שאין אחר נקרא בשם זה: מן הבהמה. כמו אם מן הבהמה, וכן אמר בסמוך ואם מן האלף ואם מן העוף, ולא הולך פה למלת אם, בעבור שזכרת בראשונה, ולפי שכלל בהמה כל מיני בהמות וחיות, פרט בקר ולאין: תקריבו. כל רבים, מלמד שנים או יותר מביאין עולה בשותפות, ונקראת עולת השותפין: קרבנכם. מלמד שהיא צאה נדבה לצור, והיא עולת קין המזבח הצאה מן המותרות, ולפי הפשט יאמר כדן היחיד המביא נדבה כן דין עולת חובה של לצור שצאה ממינים אלו, ונעשית כמשפט זה, וכאמרו ויקרב את העולה ויעשה כמשפט (להלן ט' ט"ז) כמשפט עולת נדבה האמור כאן:

אלות

1. איך פרשנו מדבר את האל "אדם" ומהו חידושו ביחוסו ליהוה כהן?
2. מה מביאו לפרש: "כי יקריבו" כפי שפירש?
3. בהמשך מסביר פרשנו את לשון "קריב" כאן, מהי הוכחתו מן המצוות מספר שופטים?
4. עלו אפטריות לפירושו האלה: "מכס" נותן פרשנו, מה הן ומה ההבדל ביניהן?
5. מהו חידושו בבאר: קרבן?
6. מה מוסיף פרשנו בפירושו: "תקריבו" וכי אפשר היה להבין אחרת?
7. בבאר את: "קרבנכם" מכניס פרשנו דברים נוספים, מה הם?

* * *

(ג) אם עולה קרבנו, שהתנדב בלשון זה¹⁸. פתח הכתוב בעולה לפי שהיא מעולה ועולה כולה למעלה. יקריבנו, יקדישנו, ואומר "זה התנדבתי"¹⁹ לגבוה. אל פתח אהל מועד יקריב אותו, שלא יאמר המקריב לכהן לך וקח בביתי הבהמה שהתנדבתי ועשה אותה קרבן, דאין זה דרך כבוד למעלה*. לרצונה, לפי שקרבן נדבה הוא זה נאמר בו "לרצונו", אבל בשאר קרבנות אין כתיב "לרצונו" הואיל ולפעמים הם באים חובה. לפני ה', וסמך²⁰, אף על פי שסמך בחוץ יחזור ויסמוך בפנים²¹.

ג. חזקוני

פרק א' פסוקים ג'-ד'

(ד) וסמך ידה, לפי הפשט כך מנהג בני אדם כשרוצים להתחיל ולהתעסק בשום מעשה היו מומנים עצמם לעשותו בענין הנחת יד עליה, ולא יד בנו ועבדו ושלוחו²². ידו על ראשו, ולא ידו על גבי ידו, ידו על ראשו, ולא על צואר²³. על ראשו העולה, פרש"י: להביא עולת חובה* וכו'. כדאיתא בתורת כהנים: מה עולת נדבה טעונה סמיכה אף עולת חובה טעונה סמיכה.

אלות

1. מה פרשנו אחד בקטע הראשון?
2. מה הוא מתקן בדבריו על: "יקריבונו"?
3. בקטע: "אל פתח אהל מועד" נוסף פרשנו במציה שאמנם לא כתובה אק צלויה להיות, מהי, ומה פתרונה?
4. מהו הסברו לצנין: "לרצונו" ולמה דוק כאן?
5. בהמשך ביארו מסביר פרשנו את צנין "הסמיכה" למה כל כך חשובים הפרטים השונים הנלמדים כאן?
6. מהי הצצט מטרת "הסמיכה" לפי זה?

* * *

דע דעפ"י מה שבארנו בענין כפרת העולה הבאה על הרהור הלב — עפ"י זה אפשר לבאר היטב מה שאמרו במס' הוריות (י"ג א'). דאעפ"י דבכל הקרבנות, כשמביאין חטאת ועולה מקריבין מקודם את החטאת ואח"כ את העולה, אבל בקרבנות שמביאים על עון עבודה זרה מקריבין מקודם את העולה ואח"כ החטאת, ולמדו זה מגזירת הכתוב, אבל טעם הדבר לא נתבאר, ובדאי גם גזירת הכתוב כונה לאיזה טעם.

ועפ"י מה שבארנו דעולה באה לכפר על הרהור הלב, ומטבע האדם, שלכל מעשה שלו קדמה מחשבה והרהור, שחושב לעשות הדבר בפועל — ואמרו בגמרא קדושין (ל"ט ב'), דבכל העבירות אין מחשבה רעה מצטרפת למעשה

ד. תוספת ברכה

פרק א' פסוק ג':

ואין נענשין עליה. והעונש בא רק על המעשה בפועל. וממילא אם אין נענשין אין חיוב קרבן על המחשבה לבד אם לא שמביא ברצון לפני משורת החוב. לבד בחטא ע"ז. שגם המחשבה מצטרפת למעשה ונענשין גם עליה וצריכה כפרה.

ולכן בכל הקרבנות, דעיקר הכפרה בא על מעשה בפועל, מביאין את החטאת תחלה. שהיא באה לכפר על המעשה. אבל בחטא ע"ז. דגם על המחשבה צריך כפרה. והמחשבה קודמת למעשה. והעולה באה על המחשבה. לכן מקריבין עולה תחלה.

וראוי להעיר בענין זה על פרט אחד בפרשה זו ביחס סידור שמות הקרבנות. אשר אם לא יתקרוהו יעברו עליו מבלי משים. ובאמת צפונה כונה עמוקה בהסידור הכללי. ואחרי שיתגלה ענינו — תתגלה הפלאה סידורו. כי כפי שמתבאר לעין. הנה פרשה זו והבאה אחריה איירו בקרבנות הבאים לכפרה. מן קרבן עולה עד אחר מנחת מרחשת (ב' ז'). ואחר כך תבא מנחת בכורים. שהיא מנחת העומר ואחריה קרבנות שלמים שאינם לכפרה. ועפ"י שבארנו דעולה באה על הרהור הלב. ומנחת מרחשת באה גם כן על הרהור הלב. ואשר על כן נקראת מרחשת על שם הלשון רחש לבי (תהלים. מ"ה ב'). (כך מפורש במס' מנחות ס"ג א'). וכה פתח בקרבן הבא על הרהור הלב וסיים בקרבן כזה. ורק זה (עולה) קרבן עשיר. וזו (מנחת מרחשת) קרבן עני. כמבואר בפרשה. אבל שניהם מסוג אחד. ולכן נסדרו בתחלה ובסוף.

ואפשר עוד לומר. כי על כן פרט הכתוב הקרבן שבא על הרהור הלב ביחוד בעשיר ובעני. משום דשניהם עלולים למחשבות ורות והרהורים רעים. כי בעשירות כתיב השמר לך וגו' פן תאכל ושבעת וכתים טובים תבנה ובקרך וצאנך ירביין וכסף וזהב ירבה לך ורם לבבך ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה (פרשה עקב. ח' י"א—י"ז). הרי דעשירות עלולה להרהורים רעים בלב. וכהוראת הלשון ואמרת בלבבך. שבאורו — וחסות בלבבך. כי הלב אינו מדבר רק חושב.

ובעניות אמרו (עירובין מ"א ב') שהיא מעברת את האדם על דעתו ועל דעת קונו. והמחשבה מקומה בדעת האדם. וכלומר. שדעתו ומחשבתו נוטות להרהורים רעים. ועל כן אמר שלמה: ריש ועושר אל תתן לי (משלי ל' ח'). ולכן צריכים שניהם. העשיר והעני. לקרבן כפרה על הרהורי לבם. וקבעם הכתוב בראש ובסוף כל הקרבנות. וענינם אחד. והסיבה הראשונה לכל חטא ועו שקדם להם הרהור הלב.

אלו

1. כנוד מה מביאים את כפרת הצולה ומה לומר פרשנו מכך?
2. מה המיוחד בצונן על עבודה זרה ולמה?
3. אינה מסקנות מציות יש לכך?
4. מקטע השני מנסה פרשנו להתמודד עם סדר הלכרת הקרבנות במקרא, מה פסיו כל דבריו?
5. אינה סדר מצנין מוצא פרשנו כאן?
6. מה המשותף לעשיר ולעני לדעתו?
7. הכל מתחיל בהרהור הלב, האם לו אישה אופטימית או פסימית?

* * *